

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หัวข้อ : หลักประชาธิปไตย
เรื่อง : การเป็นพลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย

จัดทำโดย
ดร. พงศ์ศักดิ์ สุขสันต์
รหัส เลขที่ 24

เอกสารชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” รุ่นที่ 2
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

คำนำ

ในการศึกษาตามหลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 2 ของวิทยาลัยรัฐธรรมนุญ มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งจะเห็นได้ว่าเน้นหลักการเรื่องนิติธรรมเป็นสำคัญ แต่หลักการเรื่องนิติธรรมคือสิ่งใด เกิดขึ้นจากที่ใด และมีความสำคัญอย่างไร บุคคลทั่วไปอาจไม่เข้าใจและเป็นคำถามที่น่าเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง เพราะหลักการต่างๆ ล้วนมีลักษณะเป็นนามธรรมที่จับต้องและเข้าใจยาก การที่ได้ศึกษาและเข้าใจอาจทำให้นำมาปรับใช้กับวิชาชีพต่างๆ ได้จริง มิได้เป็นเพียงหลักการในทางทฤษฎีบนหน้ากระดาษอีกต่อไป

หลักนิติธรรมในบทความวิชาการนี้ จะมองในด้านการเมือง ซึ่งในปัจจุบันมีความสำคัญกับทุกชนชั้นอาชีพ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม หากการเมืองไทยเป็นสังคมที่ใช้หลักนิติธรรมนำหน้าแล้ว อาจทำให้ประชาชนมองเห็นสังคมการเมืองไทยในแนวทางที่เปลี่ยนไปก็เป็นได้

ดร.พงศ์ศักดิ์ งามสันต์

หลักประชาธิปไตย

1. ความหมายของ “ประชาธิปไตย”

คำว่า “ประชาธิปไตย” มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Democracy” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ

Demos	แปลว่า	ประชาชน
Kratos	แปลว่า	อำนาจ

รวมกันแล้วแปลว่า อำนาจของประชาชน หรือ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ ทำให้การปกครองในระบบประชาธิปไตยมีหลักการขั้นมูลฐานคือ การยอมรับนับถือศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค และเสรีภาพในการดำเนินชีวิต

นอกจากการแปลตามคำศัพท์แล้ว ยังมีนิยามที่บุคคลสำคัญหลายท่านได้ให้ไว้ เช่น

อับราฮัม ลินคอล์น (อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา) : ประชาธิปไตยคือ รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน

ซาลส์ อีเมอเรียม (นักรัฐศาสตร์) : ประชาธิปไตยเป็นแนวความคิด และเป็นการปฏิบัติที่มุ่งไปสู่ความผาสุกร่วมกันของประชาชน โดยมีเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชนนั้นเป็นเครื่องนำทาง

ลอร์ด ไบรซ์ (นักรัฐศาสตร์) : ประชาธิปไตยหมายถึง รัฐบาลที่ถือเอาเจตนารมณ์ของประชาชนฝ่ายข้างมากเป็นหลัก

สำหรับภาษาไทย “ประชาธิปไตย” มาจากคำว่า “ประชา” หมายถึงประชาชน และ “อธิปไตย” ซึ่งหมายถึง อำนาจอสูงสุดของแผ่นดิน เมื่อรวมกันจึงหมายถึง การปกครองที่อำนาจอสูงสุดเป็นของประชาชนหรือมาจากประชาชน

2. ประวัติความเป็นมาของการปกครองแบบประชาธิปไตย

การปกครองแบบประชาธิปไตยเริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยกรีก โดยผู้นำคนหนึ่งในนครเอเธนส์ ชื่อเปอริคลีส ซึ่งเป็นผู้แสดงความชื่นชมการปกครองระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบโดยตรง แต่ในขณะเดียวกัน เพลโต กลับต่อต้านประชาธิปไตย เพราะเป็นการให้อำนาจแก่ผู้ที่ปราศจากความรู้ สำหรับเพลโตแล้ว การปกครองที่ดีที่สุดคือการปกครองโดยราชาปราชญ์ โดนค้นหาผู้นำที่มีสติปัญญาและคุณธรรม ซึ่งจะนำพาให้รัฐนั้นเป็นรัฐที่สมบูรณ์แบบ หรือที่เรียกว่า “อุดมรัฐ” ต่อมาอริสโตเติลลูกศิษย์เพลโต ได้รับช่วงต่อแนวความคิดนี้ แต่ก็ไม่ได้ต่อต้านประชาธิปไตยมากเช่นเดิม โดยเห็นว่าการปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ หากเป็นคนไม่ดีแล้ว รัฐก็จะพินาศได้ จึงต้องให้คนในรัฐนั้นเป็นคนที่มีคุณภาพ เสียงส่วนมากจึงจะกลายเป็นเสียงที่มีค่าต่อการพัฒนารัฐ แต่คนที่ดีในรัฐหนึ่งอาจมีจำนวนน้อย แต่ชนชั้นกลางจะมีจำนวนมากกว่า จึงคิดว่าประชาธิปไตยที่พอจะเป็นไปได้ในทางปฏิบัติคือการปกครองโดยคนชั้นกลาง หรือที่เรียกว่า “มัชฌิมธิปไตย” หรือ “มัชฌิมวิถิธิปไตย” ซึ่ง

พอจะเทียบเคียงกับประชาธิปไตยในยุคปัจจุบันซึ่งมหาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับกลาง เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น

หลังจากนั้นมาประชาธิปไตยก็ไม่ได้ได้รับความนิยมอีก จนกระทั่งศตวรรษที่ 17 ในประเทศอังกฤษ มีกลุ่มบุคคลที่เรียกว่า The Levellers หรือผู้ยกระดับ ได้กลับมาให้ความสำคัญกับการปกครองแบบนี้อีกครั้ง ครั้นปลายศตวรรษที่ 18 เมื่อมีการตั้งประเทศสหรัฐอเมริกาและได้บัญญัติรัฐธรรมนูญ ก็ไม่ได้ใช้คำว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ใช้คำว่า “ปกครองแบบสาธารณรัฐนิยม (Publicanism)” แทน ทำให้ศัพท์สาธารณรัฐนิยมมีความหมายแทนประชาธิปไตยในยุคเมื่อ 200 ปี ที่ผ่านมา

พอถึงศตวรรษที่ 19 การปกครองแบบประชาธิปไตยถูกมองในสายตาที่ดีขึ้น และมีความแพร่หลายมากขึ้น เช่น มีการเขียนหนังสือเผยแพร่เรื่องประชาธิปไตยในสหรัฐอเมริกา โดยขุนนางฝรั่งเศส ชื่อ อเล็กซิส เดอ ทอคเกอร์วิลล์ เป็นต้น เมื่อถึงศตวรรษที่ 20 ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ.1914-1918) เป็นศตวรรษที่สามัญชนเป็นผู้ปกครองและเหล่านานาชาติสามารถตัดสินใจด้วยตนเองโดยปราศจากการบังคับ การล่าอาณานิคมเริ่มลดน้อยลง ศัพท์ “ประชาธิปไตย” จึงกลายเป็นศัพท์เกียรติยศที่ทุกคนต่างอยากแย่งกันใช้ในระบอบการปกครองตัวเอง เช่น

ฮิตเลอร์ เรียก ระบบเผด็จการนาซีว่า “ประชาธิปไตยที่แท้จริง (Real Democracy)”

มุสโสลินี เรียก ระบบฟาสซิสต์ว่า “ประชาธิปไตยแบบอำนาจนิยม(Authoritarian Democracy)”

โซเวียต เรียก ระบบการปกครองของตนเองว่า “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” ซึ่งตรงข้ามกับระบบการปกครองในโศตวันตกที่โซเวียตเรียกว่า “ประชาธิปไตยแบบกระฎุมพี(Bourgeois)”

ประเทศคอมมิวนิสต์อื่นๆ เรียก ระบบการปกครองของตนเองว่า “ประชาธิปไตยของประชาชน หรือ “มหาชนาธิปไตย”

3. รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย

3.1 ประชาธิปไตยแบบโดยตรงได้แก่ รูปแบบการปกครองที่ให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายซึ่งมีตัวอย่างคือ การพิพากษาคดีโซเครตีส ที่กรุงเอเธนส์ เมื่อ 4 ศตวรรษมาแล้วซึ่ง ประชาธิปไตยโดยตรงจะใช้ได้กับเมืองที่มีประชากรไม่มาก มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมไม่ซับซ้อนมากนัก และพลเมืองจะต้องใส่ใจในกิจการส่วนรวม ซึ่งปัจจุบันพลเมืองในประเทศต่างๆ มีจำนวนมากกว่านั้นอย่างมหาศาล เกินกว่าที่จะจัดประชุมในสถานที่เดียวกันได้ ทั้งมีสภาพเศรษฐกิจ สังคมที่ซับซ้อน การทำงานที่เร่งรีบ ไม่สามารถจะจัดประชุม หรือออกเสียงต่างๆ ได้พร้อมเพรียงกัน ตัวอย่างเมืองที่ยังใช้ประชาธิปไตยโดยตรง ได้แก่ แคว้นกังตอง (Canton) ในสวิสเซอร์แลนด์ ชุมชนคิบบูทซ์(Kibbutz) ในอิสราเอล เป็นต้น

3.2 ประชาธิปไตยแบบโดยอ้อม หรือแบบมีตัวแทนเนื่องจากประเทศส่วนใหญ่มีประชาชนมาก มีความซับซ้อน ต้องแบ่งงานกันทำ โดยใช้วิธีเลือกผู้แทนขึ้นไปเป็นฝ่ายบริหารและฝ่ายออกกฎหมายจะมีลักษณะ 8 ประการ คือ

1. มีพรรคการเมืองเข้าบริหาร
2. มีการเลือกตั้งตามระยะเวลา
3. พวงประชามีสิทธิหย่อนบัตรลง
4. แสดงความจำนงได้ 1 บัตร

5. รัฐบาลมาจากเสียงสนับสนุนเลือกผู้แทน
6. ไม่แค่นแม่แพ้คะแนนเสียง
7. ไม่ป่วยเบี่ยงจำกัดสิทธิทางการเมือง
8. ส่งเสริมเรื่องการแข่งขัน

สาเหตุที่ประเทศไทยเลือกการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นรัฐบาลรูปแบบเดียวที่ทำให้ผู้ปกครองรับผิดชอบต่อประชาชน ซึ่งทำให้ผู้ปกครองต้องดำเนินนโยบายให้เป็นผลดีต่อส่วนรวมไม่ใช่ส่วนตัว นอกจากนี้ผู้แทนต้องมาจากการเลือกตั้ง ซึ่งพอจะเชื่อมั่นได้ในระดับหนึ่งว่าเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ นอกจากนี้ รัฐบาลรูปแบบนี้เกิดขึ้นโดยกฎหมาย มีรากฐานอยู่บนสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค จึงเป็นรัฐบาลที่ส่งเสริมความยุติธรรม และให้หลักประกันในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ดีที่สุด

4. หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

4.1 การเคารพสิทธิเสรีภาพ

สิทธิ คืออำนาจอันชอบธรรมหรือความสามารถที่จะกระทำการได้โดยชอบธรรม สิทธิของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับโดยธรรมเนียมประเพณีหรือกฎหมาย เพราะฉะนั้นอำนาจอื่นแม้แต่อำนาจรัฐจะก้าวล่วงในสิทธิของบุคคลไม่ได้

เสรีภาพ คือความมีอิสระในการกระทำใดๆ ได้ตามความปรารถนา แต่มีขอบเขตจำกัดว่าการกระทำนั้น ต้องไม่ละเมิดกฎหมายหรือสิทธิของบุคคลอื่น

คนทุกคนมีเสรีภาพที่จะกระทำการใดๆ ที่ตนปรารถนาภายใต้แควดวงของกฎหมาย ถ้าสิทธิหรือเสรีภาพของเขาถูกก้าวล่วงโดยบุคคล นิติบุคคล หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็สามารถร้องขอความยุติธรรมจากศาลได้ ซึ่งในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะยึดถือว่ารัฐธรรมนูญที่สมบูรณ์ต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน

สิทธิและเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยอาจจำแนกออกได้ดังนี้

1. **เสรีภาพในการพูด การพิมพ์ และการโฆษณา** トラบเท่าที่ข้อความที่นำมาเผยแพร่ไม่หยาบคายลามก หมิ่นประมาท หรือละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นนี้มีค่าสูงมากและเชื่อว่าหากยอมให้ทุกฝ่ายแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีแล้ว ความขัดแย้งรุนแรงจะไม่ปรากฏ
2. **เสรีภาพในการนับถือศาสนา** ศาสนาเป็นเรื่องของการเชื่อถือ คนแต่ละคนย่อมมีสิทธิโดยสมบูรณ์ที่จะเลือกนับถือศาสนาหรือศรัทธาในศาสนาหนึ่งศาสนาใด อย่างไรก็ตามเสรีภาพในการนับถือศาสนามีได้หมายความว่า บุคคลสามารถที่จะปฏิเสธกฎหมายของรัฐซึ่งขัดแย้งกับหลักการทางศาสนาของเขา เช่น บางศาสนาถือว่าการเคารพธงชาติหรือเคารพพระมุขของชาติเป็นบาป แต่การกระทำดังกล่าวเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับกฎหมาย รัฐจึงอาจบังคับให้บุคคลให้บุคคลที่ถือศาสนาดังกล่าวประพฤติตนให้เหมาะสมตามกฎหมายเกณฑ์ของประเทศ แต่ในบางประเทศที่เคารพเสรีภาพสูง เช่น สหรัฐอเมริกา การหลีกเลี่ยงกฎหมายของประเทศเพราะขัดต่อหลักการของศาสนา ได้รับการยอมรับว่าไม่เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ไม่ต้องรับโทษแต่อย่างใด

3. **เสรีภาพในการสมาคมหรือรวมกลุ่ม** เพื่อวัตถุประสงค์ที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย และไม่เป็นอันตรายหรืออุปสรรคต่อผลประโยชน์ของส่วนรวม นอกจากนี้ประชาชนต้องมีเสรีภาพที่จะรวมกลุ่มกันเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ทราบเท่าที่การกระทำนั้นเป็นไปอย่างสันติและไม่เกินเลย

ขอบเขตกฎหมาย เสรีภาพของประชาชนที่จะชุมนุมกันโดยสงบและปราศจากอาวุธ จะต้องได้รับการรับรองและถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตย ควบคู่ไปกับเสรีภาพในการพูด การพิมพ์ และการโฆษณา แสดงความคิดเห็น

4. สิทธิในทรัพย์สิน บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะมีทรัพย์สินสมบัติเป็นของตนเอง รัฐจะต้องทำหน้าที่ป้องกันภัยอันตรายอันจะเกิดต่อทรัพย์สินของประชาชนภายในรัฐด้วย

5. สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย บุคคลใดตกเป็นผู้ต้องหาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา บุคคลนั้นมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อหาจากเจ้าหน้าที่รัฐ รวมตลอดถึงการได้รับทราบสิทธิที่สามารถกระทำได้ เช่น ขอบพินัยกรรม ผลัดการยื่นคำให้การ บุคคลต้องได้รับการพิจารณาคดีตามกฎหมาย จึงจะถูกลงโทษเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเสรีภาพได้

6. สิทธิส่วนบุคคล เช่น เสรีภาพในร่างกาย การประกอบอาชีพ การสมรส การหย่าร้าง ความสัมพันธ์ในครอบครัว เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในบางวาระเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินที่เป็นภัยต่อความสงบและมั่นคงของรัฐหรือยามสงคราม รัฐอาจละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้ โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายการศึกษาหรือประกาศภาวะฉุกเฉิน ถือว่าการละเมิดนั้นกระทำไปโดยความจำเป็น เพื่อผลประโยชน์ของรัฐหรือสังคมโดยรวม

4.2 การเคารพความเสมอภาค

จำแนกออกได้เป็น 5 ประการ คือ

1. ความเสมอภาคทางการเมือง ได้แก่ การที่บุคคลทุกคนมีสิทธิจะเข้าร่วมในกิจกรรมการเมืองเท่าๆ กัน เช่น ออกเสียงเลือกตั้งเมื่ออายุถึงเกณฑ์ สมัครเข้ารับการเลือกตั้งเมื่อคุณวุฒิและวัยวุฒิครบถ้วนตามที่กำหนดไว้

2. ความเสมอภาคต่อการปฏิบัติตามกฎหมาย บุคคลจะได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน เมื่อกระทำผิดจะต้องใช้กฎหมายเดียวกัน การลงโทษอย่างเดียวกัน และถ้าได้รับเหตุอันควรปราณีก็ควรได้รับเช่นเดียวกัน

3. ความเสมอภาคในโอกาส ทุกคนต้องได้รับโอกาสที่จะใช้ความสามารถของเขาในการศึกษาหรือประกอบธุรกิจการงาน โอกาสที่จะแสวงหา เพื่อความเจริญก้าวหน้าของการดำรงชีพหรือการเลื่อนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของเขาเอง

4. ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ หมายถึง สภาพความใกล้เคียงกันในทางฐานะเศรษฐกิจ มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม มิให้มีช่องว่างระหว่างชนชั้นมากนัก เพราะถ้าอำนาจของเศรษฐกิจตกอยู่ในกลุ่มคนส่วนน้อยแล้ว ย่อมส่งผลให้คนกลุ่มนั้นมีอำนาจทางการเมืองสูงกว่าคนอื่น

5. ความเสมอภาคทางสังคม ทุกคนต้องได้รับการเคารพว่ามีศักดิ์ศรีความเป็นคนเท่าเทียมกัน ไม่ควรให้ความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมมาเป็นเครื่องกำหนดให้บุคคลหนึ่งเหนือกว่าอีกบุคคลหนึ่ง

4.3 การเลือกตั้งผู้แทนจะต้องอิสระและยุติธรรม ไม่มีการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อโกงการเลือกตั้ง ไม่มีการซื้อขายเสียง ไม่มีกลุ่มอภิสิทธิชนใช้อำนาจอิทธิพลระบอบอุปถัมภ์เพื่อให้นมาเลือกพวกเขา

4.4 การถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ และการคุ้มครองสิทธิคนส่วนน้อย อาจเห็นว่ามีความขัดแย้งกัน แต่แท้จริงแล้ว หลักการนี้เปรียบเทียบได้กับสองเสาหลักที่ค้ำยันพื้นฐานของระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตย การถือเสียงข้างมากเป็นวิธีในการจัดตั้งรัฐบาล และเป็นหลักในการตัดสินใจประเด็นสาธารณะสำหรับคนส่วนน้อยไม่ว่าจะเป็นเพราะชาติพันธุ์ ความเชื่อทางศาสนา ที่ตั้งภูมิศาสตร์ ระดับรายได้ หรืออาจเป็นผู้พ่ายแพ้ทางการเมือง ต่างได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน รัฐบาลหรือเสียงส่วนใหญ่ที่มาจากการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งก็ตาม ไม่สามารถลิดรอนสิทธิดังกล่าวได้

4.5 มีระบบตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจที่ดี เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ องค์กรอิสระ องค์กรประชาชน สามารถตรวจสอบถ่วงดุลฝ่ายบริหารได้ และต่างฝ่ายต่างตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน รวมทั้งภาคประชาชนสามารถถอดถอนผู้แทนที่มีพฤติกรรมไม่ชอบธรรมได้

4.6 การบริหารบ้านเมืองจะต้องโปร่งใส มีเหตุผลอธิบายได้ เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่มีการคอร์รัปชัน การหาผลประโยชน์ทับซ้อน การเล่นพรรคเล่นพวกหรือการหาประโยชน์ส่วนตัว

4.7 รัฐธรรมนูญและกฎหมาย ขนบธรรมเนียม ที่มุ่งประโยชน์คนส่วนใหญ่ อย่างมีเหตุผล มีความคงเส้นคงวา คนส่วนใหญ่ยอมรับ

4.8 สื่อมวลชนและองค์กรประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข่าว ความคิดเห็น รวมถึงการสมาคมและการทำประชาพิจารณ์

4.9 มีการกระจายการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม สู่ประชาชน

4.10 ยึดถือเหตุผล ปรัชญาประชาธิปไตยถือว่าทุกสิ่งขึ้นอยู่กับเหตุผล การวิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นคัดค้านต่างๆ ย่อมเป็นที่มาของการแสวงหาเหตุผล เป็นทางที่จะทำให้พลเมืองเจริญเติบโตทางสมองและจิตใจ และทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า

4.11 เน้นความสำคัญของปัจเจกชน บุคคลแต่ละคนเป็นศูนย์กลางของนโยบายและลัทธิทั้งปวง เป็นผู้สร้างสถาบันสังคมและสถาบันการเมือง เพื่อเป็นปัจจัยให้บุคคลมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่ละคนจึงควรเป็นตัวของตัวเอง

4.12 รัฐเป็นเครื่องมือของประชาชน เมื่อถือว่าแต่ละคนเป็นผู้ลิขิตชีวิตตนเองมากที่สุด รัฐก็จะเข้าแทรกแซงแต่น้อยที่สุด รัฐเป็นเพียงเครื่องมือส่งเสริมให้บุคคลบรรลุจุดหมายปลายทางในส่วนที่เหนือความสามารถที่แต่ละบุคคลจะกระทำได้นั้น เช่น การพิทักษ์รักษาสีทธิมูลฐานของมนุษย์ การรักษาความยุติธรรม การรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันการรุกรานจากภายนอก เป็นต้น

4.13 อาศัยความสมัครใจเป็นใหญ่ เป็นวิธีการปล่อยให้เอกชนดำเนินการทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมตามความสมัครใจระหว่างกันเอง เช่น การจัดตั้งพรรคการเมือง การจัดตั้งสมาคมต่างๆ เป็นต้น

5. การเป็นพลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย

เนื่องจากในปัจจุบันคนไทยได้ให้ความสำคัญกับวัตถุและความทันสมัยทางด้านเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น ความเสื่อมทางด้านศีลธรรมจึงเกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย ส่งผลให้สังคมไทยเกิดปัญหามากมาย และนับวันปัญหาดังกล่าวยิ่งมีความรุนแรงมากขึ้น สิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้สังคมไทยมีความสงบและสันติสุขคือคนไทยทุกคนต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรมของศาสนา มีหลักประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมาย ดำรงตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งการสร้างความเป็นพลเมืองไม่ได้เฉพาะแต่การทำให้ประชาชนรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ที่ตนเองมีเท่านั้น แต่ต้องหันมาสนใจที่จะ

สร้างพลเมืองให้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว และอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพภายใต้ขอบเขตกฎหมายโดยไม่ล่วงละเมิดสิทธิ เสรีภาพ ของผู้อื่น

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ จึงต้องสร้าง “พลเมือง” ที่สามารถปกครองตนเองได้ ซึ่งทุกสังคมในทุกประเทศต้องการเหมือนกัน และหากสังคมไทยมีประชาชนที่เป็นพลเมือง และเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงก็จะทำให้ประเทศพัฒนาก้าวหน้าและมีความมั่นคงอย่างยั่งยืน

5.1 ความหมาย “พลเมือง”

คำว่า “พลเมือง” อาจเป็นคำที่ไม่คุ้นหูเมื่อเทียบกับ คำว่า “ประชาชน” และ “ราษฎร” จึงต้องมาทำความเข้าใจกับความหมาย 3 คำนี้

ประชาชน หมายถึง คนทั่วไป คนของประเทศ จะใช้คำนี้เป็นการทั่วไป ไม่เจาะจงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น เราเป็นประชาชนคนธรรมดา, ประชาชนทุกคนมีหน้าที่ต้องรู้กฎหมาย ใครจะมาปฏิบัติแล้วไม่รู้ไม่ได้

ราษฎร หมายถึง คนของรัฐ เป็นหมู่คนที่มิใช่ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ คล้ายคลึงกับคำว่า “ประชาชน” แต่มีความหมายเป็นทางการน้อยกว่า “ประชาชน”

พลเมือง หมายถึง คนทั้งหมดที่เป็นกำลังของประเทศ คอยสนับสนุนเป็นกำลังอำนาจของผู้ปกครอง เป็นคนที่อยู่ในการควบคุมดูแลของผู้ปกครอง คำนี้จึงใช้ในกรณีเกี่ยวกับการปกครองเป็นส่วนใหญ่ กล่าวโดยสรุปคือ พลเมือง (citizen) จะแสดงออกถึงความกระตือรือร้นในการรักษาสิทธิต่างๆ ของตน รวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการแสดงออกซึ่งสิทธิ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของสมาชิกทางสังคมที่มีต่อรัฐ ต่างจากคำว่า “ประชาชน” ที่กลายเป็นผู้รับคำสั่งทำตามผู้อื่น

ดังนั้น “พลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย” จึงหมายถึง ผู้ที่ยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรมของศาสนา มีหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมาย ดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอันจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ให้เป็นสังคมและเป็นประเทศประชาธิปไตยอย่างแท้จริงตามหลักการทางประชาธิปไตย

5.2 ลักษณะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ปกติคุณสมบัติทั่วไปของการเป็นพลเมืองที่ดี ได้แก่ ชยัน อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด รับผิดชอบ มีเหตุผล โอบอ้อมอารี มีเมตตา เห็นความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น แต่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยประกอบด้วยลักษณะ 6 ประการ คือ

1. รับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งตนเองได้ เพราะระบอบประชาธิปไตย ทำให้เกิดหลักสิทธิเสรีภาพ และทำให้ประชาชนมีอิสรภาพคือเป็นเจ้าของชีวิตตนเอง พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นอิสระชนที่พึ่งตนเองและสามารถรับผิดชอบต่อได้ และไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลหรือภายใต้ระบอบอุปถัมภ์ของผู้ใด

2. เคารพหลักเสมอภาค ประชาธิปไตยคือระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดในประเทศเป็นของประชาชน ดังนั้นในระบอบประชาธิปไตยไม่ว่าประชาชนจะแตกต่างกัน หรือสูงต่ำกันอย่างไร ล้วนแต่เท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ มีศักดิ์ศรีของการเป็นเจ้าของประเทศอย่างเสมอกัน ถึงแม้จะมีการพึ่งพาอาศัยแต่ก็จะเป็นไปอย่างเท่าเทียม

3. เคารพความแตกต่าง เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงมีเสรีภาพในประเทศของตนเอง ประชาชนจึงแตกต่างกันได้ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกอาชีพ วิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา หรือความคิดเห็นทางการเมือง ดังนั้น เพื่อไม่ให้ความแตกต่างนำมาซึ่งความแตกแยกในสังคม พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องยอมรับและเคารพความแตกต่างของกันและกันเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้

4. เคารพสิทธิผู้อื่น ถ้าทุกคนใช้สิทธิโดยคำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเอง หรือเอาแต่ความคิดของตนเองเป็นที่ตั้งโดยไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น ย่อมจะทำให้เกิดการใช้สิทธิที่กระทบกระทั่งกันจนไม่อาจอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกไปได้ สิทธิในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องมีขอบเขต คือมีสิทธิและใช้สิทธิเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น

5. เคารพกติกา ประชาธิปไตยต้องใช้กติกาหรือกฎหมายในการปกครอง ไม่ใช่อำเภอใจหรือใช้กำลัง โดยทุกคนต้องเสมอภาคกันภายใต้กติกานั้น ถ้ามีปัญหาหรือมีความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ต้องใช้วิถีทางประชาธิปไตยและใช้กติกาในการแก้ไข

6. รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม พลเมืองต้องใช้สิทธิเสรีภาพของตนโดยรับผิดชอบต่อสังคมด้วย เพราะสังคมหรือประเทศจะดีขึ้นหรือแย่ลงก็ด้วยการกระทำของคนในสังคม ต้องตระหนักอยู่เสมอว่าการกระทำใดๆ ของตนเองย่อมมีผลต่อสังคมและมองตนเองเชื่อมโยงกับสังคม เห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

5.2 วิธีการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย

5.2.1 ตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 70-มาตรา 74 ได้กล่าวถึงหน้าที่ของชนชาวไทยตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นหน้าที่ของบุคคลทุกคนจะต้องรักษาและปฏิบัติตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งนับเป็นหน้าที่ของพลเมืองที่ดีที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายสูงสุดของประเทศฉบับนี้

“มาตรา 70 บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้”

เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา 70 เพื่อกำหนดให้เป็นหน้าที่ของบุคคลทุกคนในการพิทักษ์รักษาชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

“มาตรา 71 บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รักษาผลประโยชน์ชาติและปฏิบัติตามกฎหมาย”

เจตนารมณ์คือเพื่อกำหนดให้ประชาชนชาวไทยมีหน้าที่ต่อประเทศ บุคคลที่เป็นประชาชนชาวไทยทุกคนต้องมีหน้าที่ในการปกป้องประเทศไม่ว่าในด้านใดๆ รวมทั้งต้องรักษาผลประโยชน์ของชาติ และมีหน้าที่เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อให้ประเทศและประชาชนมีความผาสุก

“มาตรา 72 บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
บุคคลซึ่งไปใช้สิทธิหรือไม่ไปใช้สิทธิโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิได้ ย่อมได้รับสิทธิหรือเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ
การแจ้งเหตุที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้งและการอำนวยความสะดวกในการไปเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา 72 เพื่อให้ประชาชนชาวไทยมีส่วนร่วมในการเลือกตัวแทนของตนเข้าสู่ระบบการปกครอง กำหนดให้บุคคลที่มีสิทธิเลือกตั้ง มีหน้าที่ต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนั้นรัฐต้องมีหน้าที่โดยตรงในการอำนวยความสะดวกและจัดให้สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้ง่าย การไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยไม่มีเหตุอันสมควรย่อมเสียสิทธิบางประการตามที่กฎหมายกำหนด ในทางตรงกันข้ามหากไปใช้สิทธิเลือกตั้งย่อมได้สิทธิบางประการตามที่กฎหมายบัญญัติเช่นกัน เพื่อเป็นการจูงใจให้บุคคลไปใช้สิทธิเลือกตั้งควบคู่กับการตัดสิทธิของผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ทั้งนี้เพื่อป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียงอีกทางหนึ่งด้วย

“มาตรา 73 บุคคลมีหน้าที่รับราชการทหาร ช่วยเหลือในการป้องกันและบรรเทาภัยพิบัติสาธารณะ เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พึ่งพิงปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

เจตนารมณ์คือ เพื่อกำหนดให้ประชาชนชาวไทยมีหน้าที่เสียสละ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม บทบัญญัตินี้จึงกำหนดให้ประชาชนชาวไทยทุกคนมีหน้าที่เสียสละเพื่อส่วนรวมในการรับราชการทหาร ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ ตลอดจนมีหน้าที่อื่นๆ เช่น รับการศึกษาอบรม ปกป้องศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาติและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

“มาตรา 74 บุคคลผู้เป็นข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวมอำนวยความสะดวก และให้บริการแก่ประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี
ในการปฏิบัติหน้าที่และในการปฏิบัติภารกิจอื่นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน บุคคลตามวรรคหนึ่งต้องวางตนเป็นกลางทางการเมือง

ในกรณีที่บุคคลตามวรรคหนึ่งละเลยหรือไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามหน้าที่ตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง บุคคลผู้มีส่วนได้เสียย่อมมีสิทธิขอให้บุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือผู้บังคับบัญชาของบุคคลดังกล่าว ชี้แจงแสดงเหตุผล และขอให้ดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติในวรรคหนึ่งหรือวรรคสองได้”

เจตนารมณ์ของมาตรานี้ มีเพื่อกำหนดให้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม อำนวยความสะดวกและบริการแก่ประชาชนตามหลักธรรมาภิบาล และต้องวางตนเป็นกลางทางการเมือง

หลักธรรมาภิบาล ได้แก่

1. เกิดผลประโยชน์สุขของประชาชน
2. เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ
3. มีประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ
4. ไม่มีขั้นตอนในการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น

5. ปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์
6. ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองตามความต้องการ
7. มีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ

ทั้งนี้ เพื่อให้ไม่ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง ไม่ว่าจะระดับใดมีส่วนได้เปรียบหรือเสียเปรียบทางการเมือง และเพื่อกำกับตลอดจนปรับปรุงการดำเนินงานของข้าราชการ และพนักงานของรัฐเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลและเป็นกลางทางการเมือง

5.2.2 ตามสังคม

สิ่งหนึ่งที่จะช่วยให้สังคมไทยมีความสุขและอยู่ร่วมกันโดยสันติสุขคือการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในสังคม ดังนี้

1. การปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีในครอบครัว

ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลหลายๆ คือ บิดา มารดา และบุตรธิดา การที่ครอบครัวจะมีความสุข สมาชิกภายในครอบครัวต้องปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ทำดีต่อกัน คือ บิดามารดาควรปฏิบัติต่อบุตรโดยเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนให้ทำสิ่งที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ไม่ให้ประพฤติชั่ว ส่งเสียให้เล่าเรียน สอนมารยาทที่ดีงามในสังคม ไม่ลงโทษโดยใช้ความรุนแรง เป็นต้น ในขณะเดียวกัน บุตรก็ต้องมีความกตัญญูทเวที่เลี้ยงดูบิดามารดา ช่วยกิจการของครอบครัว ประพฤติตนเป็นคนดี เป็นต้น ส่วนสามีและภรรยาควรปฏิบัติตนให้เหมาะสมต่อกัน โดยยกย่องให้เกียรติซึ่งกันและกัน เคารพและซื่อสัตย์ไม่นอกใจ รู้จักขยันใช้จ่ายอย่างประหยัด มีเหตุผลและมีความเข้าใจกัน

2. การปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีในโรงเรียน

สมาชิกในโรงเรียนประกอบด้วย ครู ลูกศิษย์ เพื่อน สมาชิกที่ดีต้องปฏิบัติตนต่อกัน โดยครูมีหน้าที่อบรมสั่งสอนวิชาความรู้ กิริยามารยาทต่างๆ ให้แก่ศิษย์ เพื่อให้เป็นคนเก่ง คนดี และต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีเมตตา มีความยุติธรรมต่อศิษย์ทุกคนเท่าเทียมกัน ส่วนลูกศิษย์ควรเป็นคนว่านอนสอนง่าย อ่อนน้อมถ่อมตน ขยันตั้งใจเรียน มีความกตัญญูทเวที่ไม่ลบหลู่ดูหมิ่น ส่วนนักเรียนด้วยกันเองต้องปฏิบัติต่อกัน โดยมีน้ำใจช่วยเหลือกัน รักใคร่สามัคคีและซื่อสัตย์ต่อกัน

3. การปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีในท้องถิ่น

เช่น ให้ความร่วมมือรักษาความสะอาด และพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ เสียภาษีให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ติดตามดูแลและตรวจสอบการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ช่วยกันอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และร่วมกันป้องกันอาชญากรรม ภัยจากสารเสพติด เป็นต้น

4. การปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองดีของประเทศ

เช่น ไม่ปฏิบัติตนอันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลอื่น ไม่รวมตัวกันในทางที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีงามของประชาชน อารังรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เสียภาษีอากร และมีส่วนร่วมในหน่วยราชการหรือการป้องกันประเทศ เป็นต้น

5. บทสรุป

สังคมไทยจะมีความสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้นั้น คนไทยทุกคนจะต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตน ด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ และสอดคล้องกับหลักธรรม วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนหน้าที่ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ การเป็นพลเมืองที่เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคม และกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนและสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต รวมทั้งรู้ถึงบทบาททางสังคมที่ตนดำรงอยู่ ซึ่งสมาชิกทุกคนในสังคมย่อมต้องมีบทบาทหน้าที่ตามสถานภาพของแต่ละคนแตกต่างกัน ถ้าสมาชิกทุกคนในสังคมได้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องแล้ว จะได้ชื่อว่าเป็น “พลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตย”

บรรณานุกรม

- สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, (2555). **พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา. **หลักการแห่งระบอบประชาธิปไตย**. เข้าถึงได้จาก: http://thai.bangkok.usembassy.gov/root/.../principles_of_democracy_thai.pdf
- วิทยากร เชียงกุล. **หลักการของระบอบประชาธิปไตย**. เข้าถึงได้จาก: <http://witayakornclub.wordpress.com/2007/06/26/democratic/>
- ความหมายของประชาธิปไตย. (ม.ป.ป.). เข้าถึงได้จาก: <http://psiba.blogspot.com/2012/12/3.html>
- ทำไมต้องประชาธิปไตย. (ม.ป.ป.). เข้าถึงได้จาก <http://www.thprc.org/files/2democraticprinciples.doc>